

**Tervezet a
MŰVSZETPSZICHOLÓGIA
szabad bölcsészeti BA-előadáshoz**

**A tervezetet kidolgozta: Dr. Poszler György
ELTE BTK Művészetelméleti és Médiakutatási Intézet**

A kollégium nem a pszichológusképzés része. Azaz nem azt a célt szolgálja, hogy a hivatásos pszichológusok módszeres elméleti, történeti és gyakorlati képzését egészítse ki az alkalmazott pszichológiai területek egyikével. A többi alkalmazott lélektani terület, például a neveléslélektan, munkalélektan, gyógypedagógia, kriminálpszichológia – és más egyéb alkalmazott lélektani területek között. Hanem a szabad bölcsészet BA-bemenet esztétikai szakirányán belül ad egy a művészetelméletre célzott művészetpszichológiai bevezetőt. Abból a célból, hogy felvesse azokat a lélektani problémákat, amelyekkel a leendő tanár, kutató, kritikus vagy szerkesztő a művészettel kapcsolatos tevékenységében találkozhat. Tájékoztatni akar ezekről a kérdésekről, valamelyest bevezetni a szakirodalom ismeretébe, és megkezdeni egy a művészetelméleti kérdésekkel kapcsolatos pszichológiai érzékenységnek a kialakítását. A kurzus közben állandóan szem előtt tartja azt a tényt, hogy a pszichológia és ezen belül a művészetpszichológia nem nagy múltra visszatekintő tudomány. Vagyis a művészet e diszciplínák kialakulása előtt is megközelített pszichológiai kérdéseket. Akár a műalkotás szerzője, akár a műalkotás minősége, akár a műbefogadás milyensége oldaláról. A kollégium négy alapkérdést kíván felvetni. Nem egyforma súllyal és terjedelemben. A művésszel, az alkotó folyamattal és a tehetséggel kapcsolatos; a mű pszichológiai megközelítésének lehetőségeivel kapcsolatos; a befogadás folyamatával és minőségével kapcsolatos problémákat. Továbbá bevezetést ad a pszichoanalízis a művészetelméletbe sok új szempontot hozó nézetrendszerébe.

A kollégium a tanár módszeresen megszerkesztett előadásaira épül. A kollégium megkezdése előtt publikussá teszi az alapirodalmat és a háttérodalmat is. Vizsgával zárul. Ez lehet hagyományos kollokvium és lehet házi dolgozat is. Ez utóbbi a hallgatót egy téma logikus-módszeres kifejtésére kényszeríti. És manifesztálté teheti, hogy milyen szakirodalmat használt, és milyen színvonalon tudta értelmezni azt.

A kurzus felépítése és vázlatos tematikája

1. előadás

Művészetpszichológia a pszichológia és a művészetelmélet között. Szempontok művészetelméleti kérdések pszichológiai megközelítésében. „Művészetpszichológia” a művészetpszichológia előtt. A pszichológiai megközelítés csupán egyetlen szempont – sok más lehetséges szempont mellett – a művészetelméleti kérdések megközelítésében.

2. előadás

A művészetpszichológia lehetséges témái és megközelítési módjai. Alkotáslélektan. A műalkotás minőségeinek lélektani megközelítési lehetőségei. A befogadás és műértelmezés lélektana. Az ízlés természetének kérdései.

3. előadás

Alkotáslélektan. A művészetelmélet nagy tipológiai vagy a művészetelmélettel összefüggésben levő nagy tipológiák. A naiv és a szentimentális költő. E tipológia történetfilozófiai és művészetelméleti háttere. „Műfajelmélet” e tipológiában. Apollóni és dionüszoszi művészet. Nietzsche művészetelméletének körvonalai e tipológia tükrében. Extravertált és introvertált típus. Jung e típusok változatairól.

4. előadás

A művészi tehetség változatai és összetevői a kutatások tükrében. A művészi tehetség és a személyiség problémái. Ihletelméletek az antikvitástól a modernitásig. Nagy ars poeticák tanuságtételei. Művészetelmélet és művészetpszichológia a jelentős ars poeticák felől.

5. előadás

A zsenielméletek a művészetelmélet történetében. A német klasszikában: zsenialitás, művészi tehetség, intellektuális szemlélet. / Kant, Hegel, Schelling /. Az intuíció problémája. Az intuíció Bergsonnál és a szellemtudományi iskolákban. A zsenialitás és a pszichózis dilemmái - a zsenielméletek végletei.

6. előadás

Pszichológiai lehetőségek az alkotás és a mű értelmezésében. Eredetiség és művészi tehetség. Az alkotás lehetséges folyamatai. Ismét ars poeticák tanulságai. A pszichoanalízis az álommunkáról és az alkotás folyamatáról. A lélektani elemzés lehetőségei, korlátai és veszélyei a műelemzésben.

7. előadás

A művészi alkotás befogadásának problémái. A katarzisz-fogalom és értelmezési lehetőségei / Arisztotelész, Lessing, Freud, Lukács, Vigotszkij - és tovább /. A befogadási folyamat lépcsőfokai. Befogadói típusok. Ízlésproblémák. Az egyéni befogadástól az értelmezői közösekig.

8. előadás

A befogadasesztétika küszöbén. A befogadói aktivitás kérdései. A kitöltetlen helyektől a nyitott műalkotásig. Alapfogalmak. Megértés, értelmezés, alkalmazás. A recepció elméletének alapjai. Irodalomtörténet a befogadó felől. A szövegstruktúra és az olvasás megközelítései. Az olvasás folyamata.

9. előadás

A pszichoanalízis kialakulása és fejlődési fázisai. Pszichoanalitikus művészetpszichológia, irodalomtudomány és kritika. Freud elméletének keletkezéstörténete – művészetelméleti kapcsolatok. Freud elméletének rövid rekonstrukciója – a művészetelmélet helye a gondolatmenet neuralgikus pontjain.

10. előadás.

A psziché szerkezete Freud elméletében. Metapszichológiai nézőpontok. A libidó normálfejlődése és üzemzavarai. Szublimáció és művészet. A művészet lehetőségei a psziché egyensúlyának szolgálatában. Ösztöntan és kultúraelmélet. Th. Mann Freud antropológiájáról és ez antropológia humanista értelmezéséről.

11. előadás

Freud műelemzései, alkotóportréi, egyes művészet ábrázolta alakok és motívumok értelmezései. Hamlet és az Ödipusz-komplexus. Jensen Gradivája és az álomtan lehetőségei a műalkotások értelmezésében. Tudat és tudattalan konfliktusa és Michelangelo Mózese. A Dosztojevskij-portré. A kísérteties motívuma és E.T.A Hoffmann. Freud elemzéseinek korlátai és doktriner félreértései.

12. előadás

Jung és az „analitikus pszichológia”. A tudattalan archetípusai és a kollektív tudattalan. A kollektív tudattalan az álommagyarázatban és a mítoszok megközelítésében. Elképzelés a tudatos és a tudattalan viszonyáról. Művészetértelmezés az „analitikus pszichológiában” – pszichológia és művészet összefüggéséről. Elemzések Joyce-ról és Picassoról.

Primer irodalom

- Halász László: Előszó In: *Művészetpszichológia*. Gondolat. 1973. 5 – 41.1.
Norman C. Meier: A művészi tehetség összetevői. In: *Művészetpszichológia* 41-52.1.
Robert Frances: A művészi alkotás és a személyiség. In: *Művészetpszichológia* 52-59.1.
Révész Géza: A speciális tehetség. In: *Művészetpszichológia*. 57-69.1.
Alkalmazott pszichológia. Gondolat. 1973. Szerkesztette Lénárd Ferenc
Fr. Schiller: A naiv és szentimentális költészetéről. In: *Történelem- és művészetfilozófiai írások*. Atlantisz 2005.
Fr. Nietzsche: *A tradédia születése*. Európa 1986.
C.G. Jung: *A lélektani típusok*. Európa. 1988.
Platón: Ion. In: *Összes művek*. I. 305-333.1.
Platón: Lakoma. In: *Összes művek* I. 943-1019.1.
Platón: Phaidrosz. In: *Összes művek*. II. 711-809.1.
A világirodalom ars poeticái. Gondolat. 1965.
Ars poeticák a XX. században. Gondolat. 1982.
I. Kant: *Az ítéelőerő kritikája*. Osiris. 2003. / vonatkozó fejezet/
G.W.F. Hegel: *Estétika* I. Akadémiai Kiadó. 1952. / vonatkozó fejezet /
F.W.J. Schelling: *A transzcendentális idealizmus rendszere*. Gondolat 1983. 384-411.1.
Arisztotelész: *Poétika*. Pannonklett. é.n.
Arisztotelész: *Politika*. Gondolat 1969. 357-374.1.
G.E. Lessing. Hamburgi dramaturgia. In: *Válogatott esztétikai írásai*. Gondolat. 1982. 375-539.1.
L. Vigotszkij: A művészet mint katarzis. In: *Művészetpszichológia*. 317-349.1.
T.W. Adorno: A zenével kapcsolatos magatartás típusai. In: *A művészet és a művészetek*. Helikon. 1998. 306-323.1.
Az értelmező közösségek elmélete. Balassi. 2001. Szerkesztette: Kálmán C. György.
H.G. Gadamer: A hermeneutikai tapasztalat elméletének alapvonalai. In: *Igazság és módszer*.

- Gondolat. 1984. 191-269.l.
- H.R. Jauss: A recepció elmélete. Az irodalomtörténet mint az irodalomtudomány provokációja. In: *Recepcióelmélet – esztétikai tapasztalat – irodalmi hermeneutika*. Osiris. 1997. 9-85.l
- S. Freud: *Bevezetés a pszichoanalízisbe*. Somló Béla kiadása. É.n.
- S. Freud: *Esszék*. Gondolat. 1982.
- S. Freud: *Művészeti írások*. Filum. É.n.
- C.G. Jung: *Bevezetés a tudattalan pszichológiájába*. Európa. 1990.
- C.G. Jung: *Analitikus pszichológia*. Göncöl. É.n.
- C.G. Jung: *Mélységeink ösvényein*. Gondolat. 1993.

Szekunder irodalom

- L. Vigotszkij: *Művészetpszichológia*. Kossuth. 1968.
- Mérei Ferenc: „- vett a füvektől édes illatot.” *Művészetpszichológia*. Múzsák. é. n.
- Művészetpszichológia*. Gondolat. 1973. Szerkesztette Halász László.
- Csáth Géza: *Egy elmebeteg nő naplója*. Magvető. 1978.
- Lombroso: *Lángész és örület*. Vass József kiadása. é.n.
- E. Kretschmer: *Geniale Menschen*. Julius Springer Verlag. 1931.
- W. Iser: Die Appelstruktur der Texte. In: R. Warning: *Rezeptionsästhetik*. Fink. 1979. 228-253.l.
- W. Iser: Der Lesevorgang. In: *Rezeptionsästhetik*. 253-277.l.
- A pszichoanalízis és modern irányzatai*. Szerkesztette: Buda Béla. Gondolat. 1971.
- Richard Kuhns: Psychoanalytische Theorie als Kunstphilosophie. In: *Theorien der Kunst*. Suhrkamp. 1982. 179-232.l.
- Pszichoanalízis és irodalomtudomány*. Szerkesztette: Bókay Antal és erős Ferenc. Filum. 1998.
- Harmat Pál: *Freud, Ferenczi és a magyarországi pszichoanalízis*. Bethlen Gábor Kiadó. 1994.
- F.J Sulloway: *Freud, a lélek biológusa*. Gondolat. 1987.
- C.G Jung: *Emlékek, álmok, gondolatok*. Európa. 1987.
- C.G. Jung: *Über das Phanomen des Geistes in Kunst und Wissenschaft*. Walter-Verlag 1971.
- F. Mclynn: *C.G. Jung élete és munkássága*. Kossuth. 1998.